

การจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการประชารัฐของ
จังหวัดสมุทรปราการ

WASTE MANAGEMENT CLEANING PROVINCE ACCORDING TO
PRACHARAT PRINCIPLE OF SAMUTPRAKAN PROVINCE

¹กัณตพัฒน์ พงศ์พรพต, ²สทิติย์ นิยมญาติ,

³กมลพร กัลยาณมิตร และ ⁴ทศนีย์ ลักขณาภิชนชัช

¹Kantapat Pongpornprot, ²Satit Niyomyaht,

³Kamolporn Kalyanamitra and ⁴Tassanee Lakkanapichonchat

¹คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

¹Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand

¹Corresponding Author's Email: Tarb.kantapat@gmail.com

Received: 2025-06-29

¹เบอร์โทร: 089-821-7537

Revised: 2025-08-25

Accepted: 2025-07-08

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์สภาพการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการประชารัฐของจังหวัดสมุทรปราการ (2) ประเมินปัญหาและอุปสรรคการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการประชารัฐของจังหวัดสมุทรปราการ (3) เสนอแนะแนวทางการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการประชารัฐของจังหวัดสมุทรปราการ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 คน บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 คน ผู้นำหมู่บ้าน 5 คน และประชาชน 5 คน รวม 20 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง ดำเนินการเก็บข้อมูลจากพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ ซึ่งครอบคลุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครสมุทรปราการ เทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ เทศบาลตำบลบางเมือง เทศบาลตำบลบางปู และองค์การบริหารส่วนตำบลบางโปรง เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย “จังหวัดสะอาด” มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ มีการดำเนินการตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง ควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกด้านการคัดแยกขยะ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลัก 3 Rs (2) ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ประชาชนไม่แยกขยะ ระบบจัดการของท้องถิ่นไม่มีประสิทธิภาพ ขาดแคลนสถานที่กำจัดขยะ งบประมาณและอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขยะเพิ่มจากการขยายตัวของเมือง และกลิ่นเหม็นจากบ่อขยะกระทบสุขภาพ (3) แนวทางที่เสนอ พบว่า ควรสนับสนุนการลงทุนจากภาคเอกชน แก้ปัญหา

งบประมาณและบุคลากร ส่งเสริมการทำงานเชิงรุกของท้องถิ่น จัดทำฐานข้อมูลเพื่อวางแผนแม่นยำ
ปลูกฝังวินัยแยกขยะในเด็ก พัฒนาความรู้แก่ประชาชนและบุคลากร สนับสนุนอาชีพสาเล้งเพื่อเพิ่ม
การแยกขยะ เปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนร่วมบริหารจัดการ และควบคุมมลพิษจากการกำจัดขยะ

คำสำคัญ: การจัดการขยะ; จังหวัดสะอาด; หลักประชารัฐ; จังหวัดสมุทรปราการ

Abstract

This research aimed to: (1) analyze the waste management practices toward becoming a “Clean Province” under the Pracharat principle in Samut Prakan Province, (2) assess the problems and obstacles in implementing these practices, and (3) propose appropriate waste management strategies aligned with the Pracharat principle. A qualitative research approach was adopted. Key informants included five local administrative executives, five staff members, five village leaders, and five residents—totaling 20 participants—selected through purposive sampling. Data were collected from five local administrative organizations in Mueang Samut Prakan District: Samut Prakan City Municipality, Phraeksa Mai Town Municipality, Bang Mueang Subdistrict Municipality, Bang Pu Subdistrict Municipality, and Bang Prong Subdistrict Administrative Organization. The research tool was an interview form, and data were analyzed using descriptive summarization.

The findings showed that:

1) Local administrative organizations adapted the “Clean Province” solid waste management action plan to suit their local contexts, implementing waste management from source to disposal, while promoting waste separation awareness and public participation based on the 3Rs principle.

2) Key challenges included lack of waste separation by the public, inefficient local waste management systems, insufficient waste disposal sites, limited budgets and equipment, increased waste due to urban expansion, and health impacts from landfill odors.

3) Proposed strategies included encouraging private sector investment, addressing budget and personnel shortages, promoting proactive local governance, establishing data systems for accurate planning, instilling waste separation habits in children, educating the public and staff, supporting informal waste collectors, engaging all sectors in waste management, and controlling pollution from waste disposal processes.

Keywords: Waste Management; Clean Province; Pracharat Principle; Samutprakan Province

บทนำ

ทุก ๆ ปี มนุษย์ผลิตขยะนับล้านตัน และกำลังกลายเป็นปัญหาที่หนักหนามากขึ้นเรื่อย ๆ ทั่วโลก ด้วยปริมาณขยะจำนวนมหาศาลที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการขยะต้องจัดสรรให้มีการบำบัดและกำจัดของเสียอย่างเพียงพอ ตลอดจนการบริการในด้านนี้ยังมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม มีการรีไซเคิลขยะน้อยกว่า 20% ในแต่ละปี โดยยังคงส่งขยะจำนวนมากไปยังแหล่งฝังกลบ ของเสียมักถูกกำจัดที่จุดทิ้งขยะแบบเปิดโล่งที่เป็นอันตราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา Muenmat (2022) ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการนั้นเป็นปัญหาสำคัญและเกิดความวิตกกังวลของชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ ระดับความรุนแรงของปัญหานับวันจะเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี รัฐบาลได้ให้ความสำคัญและตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว โดยประกาศให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติ Pollution Control Department (2020) โดยแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 – 2570) ต้องการยกระดับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยให้ดีขึ้นกว่าเดิม Pollution Control Department (2022) โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ (1) ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง ร้อยละ 80 (2) เพิ่มปริมาณการนำขยะกลับมาเป็นวัสดุรีไซเคิลในการผลิตให้มากขึ้น (3) ลดปริมาณขยะอาหารเหลือร้อยละ 28 (4) ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง อย่างน้อยร้อยละ 50 รวมถึง (5) มูลฝอยติดเชื้อและกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายต้องจัดการอย่างถูกต้องร้อยละ 100 (Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 2022)

จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรเป็นอันดับ 2 ของภาคกลาง รองจากกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวจากกรุงเทพฯ ทั้งในด้านการผลิต คือ อุตสาหกรรม และการกระจายตัวของประชากร ทำให้มีประชากรย้ายถิ่นจากที่อื่นมาอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งประชากรที่เคลื่อนย้ายเข้ามาโดยเจตนาที่อยู่อ่อย่างถูกต้องและไม่ย้ายทะเบียนราษฎร์เข้ามา ทำให้จำนวนประชากรที่มีอยู่จริงสูงกว่าจำนวนประชากรในทะเบียนราษฎร์ และด้วยสาเหตุที่จังหวัดสมุทรปราการถูกพัฒนาจากพื้นที่เกษตรกรรมมาเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม จึงทำให้มีการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ชุมชนเมืองเกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยจำนวนมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะเดียวกันรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยก็ยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่ถูกหลักวิชาการ ส่งผลให้การกำจัดขยะมูลฝอยไม่สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนขยะมูลฝอย ก่อให้เกิดปัญหาขยะล้นเมืองและมีปริมาณขยะสะสมอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับการดำเนินการจัดการของเสียอันตรายจากชุมชนยังไม่ได้มีการจัดการอย่างถูกต้อง ส่วนใหญ่มักถูกทิ้งปะปนไปกับขยะทั่วไป ซึ่งในปัจจุบันจังหวัดสมุทรปราการมีสถานที่กำจัดขยะกำจัดขยะที่เปิดดำเนินการอยู่เพียงแห่งเดียว ได้แก่ สถานที่กำจัดขยะตำบลแพรกษาใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ Donmaichai (2017) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ได้รวบรวมและสรุปปัญหาจากแผนชุมชน แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาท้องถิ่น และภาคส่วนต่าง ๆ ในจังหวัด สรุปปัญหาประเด็นปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่เกี่ยวกับปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย ปัญหาที่พบคือ ขยะมูลฝอยที่ตกค้างในชุมชนที่การจัดเก็บ สถานที่หรือเข้าจัดเก็บไม่ทันเวลาทำให้เป็นสิ่งปฏิกูลที่เน่าเหม็นน่ารำคาญ ไม่มีระบบการคัดแยกขยะ องค์กรปกครอง

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2568)

ส่วนท้องถิ่นไม่มีสถานที่ทิ้งขยะหรือสถานที่กำจัดขยะเป็นของตนเอง ต้องเช่าพื้นที่เอกชนในการกำจัดขยะมูลฝอย สถานที่กำจัดไม่ถูกสุขลักษณะ ระบบกำจัดขยะมูลฝอยขาดประสิทธิภาพ มีการลักลอบทิ้งขยะมูลฝอยจากนอกเขต การกำจัดขยะมูลฝอยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการฝังกลบและเทกองที่ไม่ถูกสุขลักษณะ รวมทั้งประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะและการแยกประเภทขยะมูลฝอย (Strategy and Information for Provincial Development Group, Samut Prakan Provincial Office, 2023)

เมื่อพิจารณาปริมาณขยะมูลฝอยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอีก 20 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2564 - 2583) โดยคาดการณ์จากจำนวนประชากรรวมจำนวนประชากรแฝง พบว่า จะมีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นตั้งแต่ 1,764 - 2,227 ตัน/ปี ซึ่งหากไม่มีการจัดการที่ถูกต้องจะก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม Strategy and Information for Provincial Development Group, Samut Prakan Provincial Office (2023) ปัจจุบัน จังหวัดสมุทรปราการจะมีปริมาณขยะสูงถึง วันละกว่า 2,000 ตัน ต่อวัน Public Relations Office of Samut Prakan Province (2019) อัตราการเกิดขยะมูลฝอย (ตัน/คน/วัน) จังหวัดสมุทรปราการ เทศบาลนคร 0.0023 เทศบาลเมือง 0.00370 เทศบาลตำบล 0.00375 และ องค์การบริหารส่วนตำบล 0.00312 (Ministry of Interior, 2022)

การลดปริมาณและการจัดการขยะที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นทางจึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาขยะล้นเมืองได้อย่างยั่งยืน โดยจังหวัดสมุทรปราการได้บูรณาการความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ดำเนินโครงการรณรงค์คัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง “จังหวัดสะอาด” ตามแนวทางประชารัฐ (การส่งเสริมบทบาทของทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วม) นำมาใช้ขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ของจังหวัดสมุทรปราการ ในการเป็นเมืองอุตสาหกรรมสะอาด ปลอดภัย น่าอยู่ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ทำความเข้าใจกับประชาชนในเรื่องการลดปริมาณขยะ โดยใช้หลัก 3Rs ได้แก่ Reduce (ลดปริมาณการผลิตขยะจากการบริโภคในชีวิตประจำวัน) Reuse (การนำกลับมาใช้ใหม่อย่างคุ้มค่า) และ Recycle (การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าอย่างยั่งยืน) อย่างไรก็ตาม การใช้หลัก 3Rs ในการบริหารจัดการขยะแม้จะไม่ใช่วิธีใหม่ Public Relations Office of Samut Prakan Province (2019) แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคงไม่สามารถดูแลแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากขาดความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง อันประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคศาสนา ภาควิชาการ ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคสื่อมวลชน ร่วมสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่มีความยั่งยืน Paojinda (2022) ซึ่งถ้าหากทำได้ก็จะทำให้จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดสะอาด ปลอดภัย น่าอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป (Public Relations Office of Samut Prakan Province, 2019)

ดังนั้น ให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการประชารัฐของจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อผลการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญหนึ่งในการปรับปรุงการจัดการขยะ การแก้ไขปัญหา และเป็นแนวทางในการจัดการขยะของจังหวัดสมุทรปราการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการพระราชบัญญัติของจังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อประเมินปัญหาและอุปสรรคการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการพระราชบัญญัติของจังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการพระราชบัญญัติของจังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการพระราชบัญญัติของจังหวัดสมุทรปราการ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขยะมูลฝอย การจัดการขยะมูลฝอย แนวคิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติและจังหวัดสะอาด การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ และบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ รวมถึงศึกษาแผนและนโยบายด้านการจัดการขยะของประเทศ และบริบทของจังหวัดสมุทรปราการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามหลักการพระราชบัญญัติ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview Script) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth Interview) ระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลักษณะของคำถามเป็นปลายเปิด ซึ่งทำการกำหนดประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสมของประเด็นคำถาม เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความเข้าใจของคำถามก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 คน ผู้นำหมู่บ้าน จำนวน 5 คน และประชาชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์ในการจัดการขยะตามหลักพระราชบัญญัติ และยินยอมให้ข้อมูลโดยสมัครใจ พื้นที่ศึกษาคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองสมุทรปราการ ได้แก่ เทศบาลนครสมุทรปราการ เทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ เทศบาลตำบลบางเมือง เทศบาลตำบลบางปู และองค์การบริหารส่วนตำบลบางโปรง เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการปกครองของจังหวัดสมุทรปราการ มีปริมาณขยะมูลฝอยสูงสุดในจังหวัด และมีประสบการณ์ในการดำเนินงานจัดการขยะตามหลักการพระราชบัญญัติ ผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วย 1) วิธีการศึกษาจากเอกสาร โดยศึกษาทฤษฎี แนวคิด และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะตามหลักพระราชบัญญัติของจังหวัดสมุทรปราการ จากหนังสือ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และแหล่งข้อมูลออนไลน์ 2) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล

สำคัญ โดยผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี แล้วดำเนินการสัมภาษณ์ตามนัดหมาย พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึก จากนั้นนำข้อมูลมาคัดแยก จัดประเด็น และตัดเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ และ 3) วิธีการสังเกต โดยใช้การสังเกตอย่างเป็นระบบผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อรับรู้สภาพจริงของการจัดการขยะในพื้นที่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยเริ่มจากการจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์ และการสังเกตตามเค้าโครงเรื่อง (Thematic Framework) จากนั้นตีความและวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะเชิงพรรณนา เพื่อสรุปประเด็นสำคัญและแนวโน้มของข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการทวนสอบกับแหล่งข้อมูลและหารือร่วมกับผู้ร่วมวิจัย เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความสมบูรณ์ของผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์การจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการพระราชรัฐของจังหวัดสมุทรปราการ สามารถสรุปเป็นรายชื่อได้ดังนี้

1. นโยบายและแผน พบว่า นโยบายและแผนการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการพระราชรัฐของจังหวัดสมุทรปราการ เป็นการขับเคลื่อนดำเนินการภายใต้นโยบายและแผนระดับชาติ และกระทรวงมหาดไทย โดยกระทรวงมหาดไทยได้จัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ประจำปี พ.ศ. 2566 เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ (พ.ศ. 2565–2570) ซึ่งจังหวัดสมุทรปราการได้นำแผนปฏิบัติการดังกล่าวมาดำเนินการขับเคลื่อนภายในจังหวัด รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งได้นำมาปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทและสภาพปัญหาของพื้นที่ตนเอง โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยให้เหมาะสม ซึ่งนโยบายและแผนดังกล่าวนี้ประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการต่างเห็นว่าเป็นนโยบายและแผนที่ดีที่จะช่วยให้จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเคยมีปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย สามารถจัดการขยะได้อย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

2. การจัดกิจกรรมปฏิบัติตามแผน พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการทุกแห่งได้จัดกิจกรรมปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ประจำปี พ.ศ. 2566 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะ ทั้งตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ได้แก่ การจัดตั้งภาชนะรองรับขยะมูลฝอยตามชุมชนและพื้นที่สาธารณะ การจัดโครงการถังขยะเปียก ลดโลกร้อน การจัดโครงการแยกก่อนทิ้ง การให้ความรู้และฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์แก่ประชาชน การประชาสัมพันธ์และดำเนินการรับสมัครอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลและจัดการขยะปัญหาในชุมชน เป็นต้น ซึ่งพบว่าประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

3. การสร้างการรับรู้และสร้างวินัย พบว่า การสร้างการรับรู้และสร้างวินัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการแต่ละแห่งได้สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนทั่วไปรู้จักการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี ทั้ง

การคัดแยกขยะมูลฝอยทั่วไป ขยะอินทรีย์ และขยะอันตราย โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ และการจัดอบรมให้ความรู้โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง และการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ การสร้างประโยชน์จากขยะ และการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการยังได้สร้างการรับรู้และสร้างวินัยให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อเป็นการปลูกฝังและสร้างวินัยให้กับเยาวชนในการลดการสร้างขยะและคัดแยกขยะ ซึ่งทำให้ประชาชนในพื้นที่ต่างได้รับรู้และเกิดความตระหนักในการจัดการขยะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ ได้จัดขึ้น

4. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการได้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประชาชนรับทราบ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้และตัดสินใจกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของชุมชน ยังได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาโดยการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 หรือระเบียบและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และได้เชิญชวนประชาชนมีส่วนร่วมสมัครเป็นอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลกเพื่อช่วยเหลืองานด้านการจัดการมูลฝอย จากการศึกษาข้อมูลจากประชาชน พบว่าประชาชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

5. การลดปริมาณขยะตามหลักการ 3 ข (ใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่) พบว่า การลดปริมาณขยะตามหลักการ 3 ข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการได้ร่วมมือกับภาคเอกชน สถาบันการศึกษา โรงเรียน เพื่ออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลัก 3 ข หรือ 3Rs แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป วัด และผู้ประกอบการร้านค้า ยังมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะไว้ในบริเวณพื้นที่ชุมชน เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องขยะภายในชุมชน มีการรณรงค์เชิญชวนให้ประชาชนลดการใช้บรรจุภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง การตั้งภาชนะรองรับขยะแยกประเภทในชุมชน เพื่อให้เกิดการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง รวมถึงการจัดกิจกรรมการนำขยะมาใช้ประโยชน์ เช่น กิจกรรมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ กิจกรรมผ้าป่ารีไซเคิล กิจกรรมพายเรือเก็บขยะ กิจกรรม Big Cleaning Day และกิจกรรมการอบรมให้ความรู้การนำกระป๋องอะลูมิเนียม ถูกลม มาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการพระราชัฐของจังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้ 1) ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาขยะ จึงไม่คัดแยกขยะในครัวเรือนก่อนทิ้ง 2) การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมไม่ครบทุกขั้นตอนทั้งต้นทาง กลางทาง และปลายทาง 3) จังหวัดสมุทรปราการมีสถานที่กำจัดขยะเพียงแห่งเดียวที่ตำบลแพรกษาใหม่ ซึ่งไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น และเมื่อมีการขยายพื้นที่กำจัดขยะก็มักถูกคัดค้านจากชาวบ้าน 4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดงบประมาณ จึงไม่สามารถจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่เหมาะสมเพียงพอสำหรับการจัดการขยะในทุกระดับได้ 5) การขยายตัวทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมส่งผลให้ประชากรย้ายถิ่นเข้ามาเพิ่มมากขึ้น ทำให้ปริมาณขยะ

เพิ่มตามไปด้วย และ 6) ปัญหากลิ่นเหม็นจากบ่อขยะแพรกษาใหม่สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียง และส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการพระราชรัฐของจังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้ 1) สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนด้านการจัดการขยะ เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและบุคลากร 2) ผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินงานเชิงรุก ทั้งด้านการติดตามผล และการรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากประชาชน 3) ควรจัดทำฐานข้อมูลด้านการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ วางแผน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาก็เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ 4) ส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกและให้ความรู้เรื่องการลดและคัดแยกขยะในเด็กและเยาวชนในโรงเรียน เพื่อสร้างวินัยและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม 5) ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง พร้อมจัดอบรมบุคลากรและภาคเอกชนด้านวิชาการให้เข้าใจกระบวนการอย่างถูกต้อง 6) สนับสนุนอาชีพชาเล้งและร้านรับซื้อของเก่าในชุมชน เพื่อส่งเสริมการคัดแยกและนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ 7) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะโดยแต่งตั้งตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ เข้าร่วมดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 8) ควรมีมาตรการควบคุมและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการกำจัดขยะ เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเรื่องการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการพระราชรัฐของจังหวัดสมุทรปราการ สามารถสังเคราะห์เป็นโมเดลกระบวนการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดหลักการพระราชรัฐ ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยมีองค์ประกอบและกลไกหลัก ดังนี้ 1) การนำนโยบายและแผนปฏิบัติการ “จังหวัดสะอาด” มาปรับใช้ตามบริบทพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับลักษณะและปัญหาของพื้นที่ เช่น การตั้งภาชนะรองรับขยะ โครงการถังขยะเปียก ลดโลกร้อน การแยกขยะก่อนทิ้ง และการรณรงค์ลดใช้บรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) การสร้างการรับรู้และปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน จัดให้มีการให้ความรู้เรื่องการลด คัดแยก และนำขยะมาใช้ประโยชน์ตามหลัก 3 ช (Reduce, Reuse, Recycle) ร่วมกับภาคเอกชน โรงเรียน วัด และชุมชน เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งในขั้นตอนการรับรู้ข้อมูล การเสนอปัญหา การร่วมกิจกรรม และการรับผลประโยชน์ร่วมกันผ่านกลไกประชาพิจารณ์และการจัดตั้งอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก 4) การจัดการขยะครบวงจรในระดับต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ดำเนินการควบคู่กันตั้งแต่การสร้างวินัยคัดแยกขยะในครัวเรือน การพัฒนาระบบเก็บรวบรวมและส่งต่อ เช่น ชาเล้ง ร้านรับซื้อของเก่า และการกำจัดขยะอย่างถูกสุขลักษณะ พร้อมควบคุมมลภาวะ เช่น ปัญหากลิ่นจากบ่อขยะ และ 5) การพัฒนากลไกสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศการจัดการขยะเพื่อใช้วางแผนและแก้ไขปัญห

พร้อมสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนคัดแยกขยะ เช่น การส่งเสริมระบบชาเล้งและร้านรับซื้อของเก่าในชุมชน โมเดลนี้ช่วยให้การจัดการขยะในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพโดยผสมผสานการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ การปลูกจิตสำนึกและวินัยของประชาชน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างครบวงจร ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมในจังหวัด ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สถานการณ์การจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการพระราชบัญญัติของจังหวัดสมุทรปราการ สามารถอภิปรายผลเป็นรายชื่อได้ดังนี้

1. นโยบายและแผน พบว่า จังหวัดสมุทรปราการได้นำนโยบายและแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ประจำปี พ.ศ. 2566 ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงมหาดไทยและสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการจัดการขยะแห่งชาติ (พ.ศ. 2565–2570) มาขับเคลื่อนภายในจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทและปัญหาของแต่ละพื้นที่ พร้อมออกข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนในจังหวัดเห็นว่ำนโยบายและแผนดังกล่าวเป็นแนวทางที่ดีในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chomphunitichaphat (2022) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยกับการบริหารจัดการขยะ

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารจัดการขยะของจังหวัดลพบุรี เลย และลำพูน เป็นการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้ความสำเร็จเป็นผลจากการขับเคลื่อนในระดับจังหวัดโดยบทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัด ด้วยการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานราชการและภาคเอกชนระดับจังหวัด มีหน่วยงานท้องถิ่นจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ ขณะที่ระดับอำเภอเกิดจากการขับเคลื่อนของนายอำเภอบูรณาการการทำงานร่วมกับส่วนราชการอำเภอ ภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongmee (2023) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนต่อการส่งเสริมการเป็นจังหวัดสะอาด: กรณีศึกษา บ้านป่าติงงาม เทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนนำไปสู่การเป็นจังหวัดสะอาด ได้แก่ แผนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดลำพูนมีความชัดเจน แนวทางการสื่อสารและการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้ผู้นำไปปฏิบัติสามารถปฏิบัติตามได้ง่าย 2. การจัดกิจกรรมปฏิบัติตามแผน พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ประจำปี พ.ศ. 2566 อย่างครบวงจร ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง เช่น การจัดตั้งภาชนะรองรับขยะในชุมชนและพื้นที่สาธารณะ โครงการถังขยะเปียกลดโลกร้อน โครงการแยกขยะก่อนทิ้ง การให้ความรู้และฝึกอบรมประชาชนในการใช้ประโยชน์จากขยะ รวมถึงการรับสมัครอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งพบว่าประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Khru Baidika Somchai Thanavaro (Thipboonthong) et al. (2021) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า การจัดการกับขยะเป็นหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพียงแต่ต้องมีองค์กรหรือหน่วยงานรัฐเป็นหลักเพื่อเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการในการจัดการขยะมูลฝอย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Koetklinhom, and Noppaket (2020) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า ควรมุ่งเน้นครัวเรือนและชุมชนตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง เทศบาลเป็นหน่วยงานสนับสนุน เพื่อการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ 3. การสร้างการรับรู้และสร้างวินัย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการได้สร้างจิตสำนึกและวินัยในการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธีแก่ประชาชนทั่วไป ด้วยการประชาสัมพันธ์และการจัดอบรมร่วมกับภาคเอกชน รวมทั้งมุ่งเน้นการปลูกฝังเยาวชนให้ลดและคัดแยกขยะ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีความตระหนักและเข้าร่วมในการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaenghetphon et al. (2021) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษา สำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ประกอบด้วย การบอกกล่าวให้มีการสร้างจิตสำนึกให้รู้จักหน้าที่ตนเอง รู้จักปฏิบัติตนให้อยู่ในความรับผิดชอบ ช่วยกันรักษา

ความสะอาด มีจิตสำนึกต่อการปฏิบัติตนในชุมชน เช่น ช่วยกันแยกขยะจากต้นทาง ทิ้งขยะมูลฝอยลงถัง วรรณรงค์การลดขยะมูลฝอยให้เหลือน้อยลง บางชุมชนมีการประชาสัมพันธ์จัดกิจกรรมให้รู้วิธีการลดขยะและแยกขยะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์จะได้ลดขยะปลายทาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chomphunitichaphat (2022) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยกับการบริหารจัดการขยะ ผลการวิจัยพบว่า การกำจัดขยะมูลฝอยของประเทศญี่ปุ่นและประเทศไต้หวัน มุ่งเน้นส่งเสริมเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จ ได้แก่ การกระตุ้นและสร้างความรับผิดชอบของประชาชน การนำเทคโนโลยี และแพลตฟอร์มสมัยใหม่ รวมถึงพัฒนาแอปพลิเคชันมาช่วยจัดการขยะของเมือง และการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่ประชาชน 4. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการได้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยแก่ประชาชน เพื่อส่งเสริมการรับรู้และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของชุมชน พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอปัญหาผ่านประชาพิจารณ์และสมัครเป็นอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก โดยประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมทั้งในการปฏิบัติและรับผลประโยชน์อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongmee (2023) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนต่อการส่งเสริมการเป็นจังหวัดสะอาด: กรณีศึกษา บ้านป่าตึงงาม เทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนนำไปสู่การเป็นจังหวัดสะอาด ได้แก่ กลไกความร่วมมือภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านให้ความร่วมมือและดำเนินการในรูปแบบกิจกรรมจิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทน และไม่ถือเป็นภาระหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Koetklinhom, and Noppaket (2020) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลต้องสร้างโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่การตัดสินใจร่วมวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล 5. การลดปริมาณขยะตามหลักการ 3 ข (ใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่) พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนในทุกช่วงวัย โดยร่วมมือกับภาคเอกชน สถาบันการศึกษา วัด และผู้ประกอบการ ในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลัก 3 ข รวมถึงจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะอย่างยั่งยืน มีการรณรงค์ลดการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ติดตั้งถังขยะแยกประเภทในพื้นที่สาธารณะ และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการนำขยะมาใช้ประโยชน์ เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ผ้าป่ารีไซเคิล พายเรือเก็บขยะ กิจกรรม Big Cleaning Day และการประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุเหลือใช้ เพื่อให้เกิดการลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทางอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Khru Baidika Somchai Thanavaro (Thipboonthong) et al. (2021) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร มีแนวทางในการดำเนินการ คือ การลดปริมาณการผลิตมูลฝอย จัดระบบการรีไซเคิล จัดกลุ่มอาสาสมัคร และจัดตั้งศูนย์รีไซเคิล อีกทั้งการ

จัดการกำจัดขยะมูลฝอยที่ใช้กันอยู่ให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การนำขยะไปหมักทำปุ๋ย การนำขยะไปเทกองกลางแจ้งหรือการนำขยะไปทิ้งไว้ตามธรรมชาติ การเผาด้วยความร้อนสูง การฝังกลบอย่างถูกสุขอนามัยหรือถูกหลักสุขาภิบาล การนำขยะกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ และการนำขยะไปเป็นอาหารสัตว์ หากดำเนินการตามขั้นตอนการจัดการขยะได้ถูกต้องและถูกวิธี จะทำให้สถานที่ต่าง ๆ น่าอยู่ และคงสภาพแวดล้อมที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ได้ศึกษาเรื่อง Janghetpol (2021) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษา สำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ประกอบด้วย ผู้บริหารเขตต้องการให้ประชาชนเข้าใจในการลดปริมาณขยะ โดยมีการจัดการอบรมความรู้ให้ประชาชนได้รู้วิธีแยกขยะจากต้นทาง ส่วนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการต้องการสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในชุมชน มีการประสานงานชี้แจงในการแยกขยะและช่วยกันแก้ปัญหา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการประชารัฐของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การจัดการขยะยังเผชิญกับหลายปัญหา ได้แก่ ประชาชนยังขาดความตระหนักในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ส่งผลให้การจัดการขยะในครัวเรือนยังไม่เป็นระบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะในทุกระดับ ทั้งต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยเฉพาะในด้านงบประมาณและเครื่องมือที่จำเป็น ขณะเดียวกัน จังหวัดมีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยเพียงแห่งเดียวคือที่ตำบลแพรกษาใหม่ ซึ่งไม่เพียงพอรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของประชากรและเศรษฐกิจ อีกทั้งยังประสบปัญหาการคัดค้านจากประชาชนในการจัดตั้งสถานที่กำจัดขยะเพิ่มเติม และปัญหากลืนรบกวนจากบ่อขยะที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยรอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chomphunitichaphat (2022) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยกับการบริหารจัดการขยะ ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ การตระหนักของประชาชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้อง เป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการจัดการขยะ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jamsri (2023) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหา ข้อจำกัด และแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลขนาดใหญ่ในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและข้อจำกัดของการจัดการขยะมูลฝอยมี 7 ปัญหาสำคัญ ได้แก่ (1) ด้านรูปแบบการจัดการ (2) ความชัดเจนของนโยบายแผนชาติและยุทธศาสตร์ยากต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (3) ด้านทรัพยากรทางการบริหาร (4) ด้านจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชน (5) การตอบรับของสังคม (6) ด้านกฎหมายและกฎระเบียบ และ (7) ทางการเมือง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการประชารัฐของจังหวัดสมุทรปราการ ควรเน้นการส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนและบริหารจัดการขยะ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านงบประมาณและขาดแคลนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ ควรปรับเปลี่ยนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่การทำงานเชิงรุก โดยมีการติดตามผล รับฟังข้อเสนอแนะของประชาชน และใช้ฐานข้อมูลด้านขยะในการวิเคราะห์วางแผนอย่างเป็นระบบ ควรปลูกฝังจิตสำนึกและวินัยด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน พร้อมทั้งจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่บุคลากรและ

ภาคเอกชนในพื้นที่ สนับสนุนอาชีพชาเล้งและร้านรับซื้อของเก่า เพื่อกระตุ้นการค้าแยกขยะ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ รวมถึงวางแผนงานในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดจากการกำจัดขยะ เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jamsri (2023) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหา ข้อจำกัด และแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลขนาดใหญ่ในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลขนาดใหญ่ในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกของประเทศไทย มี 4 ประเด็น ได้แก่ การยกระดับนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการขยะมูลฝอย การพัฒนาความพร้อมของทรัพยากรทางการบริหารจัดการ การสร้างความตระหนักคิดและการบูรณาการการทำงานอย่างมีส่วนร่วม และการพัฒนาและปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการ และกฎหมาย และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Srimongkol, and Phra Kru Phisutthithammaphon (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลนาอ้อ จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการขยะชุมชนควรส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีในการจัดการขยะให้มีความเหมาะสมกับ ข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ การส่งเสริมการจัดการขยะภายในชุมชน การสร้างคู่มือในการคัดแยกขยะ รวมทั้ง การประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะในช่องทางต่าง ๆ มีการสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะ และการจัดระเบียบให้เกิดความสะดวกต่อการรวบรวมและการคัดแยกขยะ

สรุป

จากผลการศึกษาการจัดการขยะให้เป็นจังหวัดสะอาดตามหลักการประชารัฐของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าการดำเนินงานในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปอย่างครอบคลุมและสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติและกระทรวงมหาดไทย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปรับแผนปฏิบัติการให้เหมาะสมกับบริบทและปัญหาของพื้นที่ตนเอง พร้อมทั้งจัดกิจกรรมปฏิบัติการจัดการขยะอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ซึ่งได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกและวินัยในการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธีแก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินงานด้านการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การจัดการขยะในจังหวัดยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น ความขาดแคลนงบประมาณ สถานที่กำจัดขยะที่มีจำกัด ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของประชากร และปัญหามลพิษกลิ่นเหม็นที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและภาพลักษณ์ของจังหวัด ทั้งนี้ แนวทางการจัดการขยะที่เหมาะสมควรเน้นการส่งเสริมภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและดำเนินงาน การทำงานเชิงรุกของผู้บริหารและบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนและแก้ไขปัญหา การปลูกฝังจิตสำนึกในการลดและคัดแยกขยะในเด็กและเยาวชน รวมทั้งการสนับสนุนอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการคัดแยกขยะในชุมชน และการควบคุมมลพิษจากการกำจัดขยะอย่างเข้มงวด เพื่อสร้างความยั่งยืนในการจัดการขยะและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งภายในจังหวัดสมุทรปราการควรถือเป็นเป้าหมายในนโยบายและแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ของกระทรวงมหาดไทยและที่จังหวัดกำหนดและประกาศแผน นำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ตนเอง เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง เพื่อที่จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น และปริมาณขยะมูลฝอยได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการมากขึ้น

1.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ และจัดฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธีแก่ประชาชนและเยาวชนในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างนิสัยที่ดีในการลดการสร้างขยะและคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี

1.4 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลกิจกรรมและโครงการการบริหารจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากการมีส่วนร่วมในขั้นตอนดังกล่าวนี้ ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยมากเมื่อเทียบกับการมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ

1.5 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการควรให้ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา โรงเรียน และวัด มาเป็นกลไกขับเคลื่อนและรณรงค์เรื่องนี้สู่ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการขยะในจังหวัดอื่นที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานตามหลักปรัชญา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับจังหวัดสมุทรปราการ

2.2 ควรศึกษาการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนรอบสถานที่กำจัดขยะของจังหวัดสมุทรปราการ

References

- Chaenghetphon, W. et al. (2021). Solid Waste Management Guidelines: A Case Study of Bang Bon District Office, Bangkok. *Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University, Special Issue on the 15th Anniversary of Rajapruk University*, 15(Special), 262–275.
- Chomphunitchaphat, C. (2022). The role of local administrative organizations in Thailand in waste management. *Ramkhamhaeng Journal of Public Administration*, 5(2), 228–255.

- Donmaichai, C. (2017). *Waste disposal site management in Phraeksa Mai Subdistrict, Mueang District, Samut Prakan Province*. Samut Sakhon: Office of Natural Resources and Environment, Samut Sakhon Province.
- Jamsri, P. (2023). Problems, limitations, and development guidelines for solid waste management in large municipalities within industrial areas in Eastern Thailand. *Journal of Politics, Administration and Law*, 15(1), 123–139.
- Janghetpol, W. (2021). *Guidelines for Garbage Management: A Case Study of Bang Bon District Office, Bangkok Metropolis*. (Doctoral Dissertation). Rajamangala University of Technology Rattanakosin. Nakhon Pathom.
- Koetklinhom, S., & Noppaket, N. (2020). Guidelines for public participation in solid waste management in Nakhon Si Thammarat Municipality. *Environmental Management Journal*, 16(2), 60–73.
- Ministry of Interior. (2022). *Community solid waste management action plan: Clean Province Plan for the year 2023*. Retrieved December 26, 2023, from <https://surin.treasury.go.th>
- Muenmat, A. (2022). *The world overwhelmed by "waste": A big problem and hard to heal?*. Retrieved March 22, 2023, from <https://www.salika.co/2022/03/28/world-of-waste-big-problem/>
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2022). *August 6, 2022: New waste management plan – Turning waste into reusable resources*. Bangkok: Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning.
- Paojinda, A. (2022). *Minister of Interior presents national “Clean Province” community solid waste management awards for 2020 and 2022, honoring 28 model provinces for outstanding waste management*. Bangkok: Secretariat of the Prime Minister, Government House.
- Phra Khru Baidika Somchai Thanavaro (Thipboonthong). et al. (2021). Household Solid Waste Management Guidelines. *Nakhon Si Thammarat Rajabhat University Journal of Humanities and Social Sciences*, 11(2), 80–96.
- Pollution Control Department. (2020). *A handbook for local administrative organizations on preliminary guidelines for waste management and selection of appropriate technology options*. Bangkok: Pollution Control Department.
- Pollution Control Department. (2022). *The second national waste management action plan (2022–2027)*. Bangkok: Pollution Control Department.

- Public Relations Office of Samut Prakan Province. (2019). *Ongoing waste separation campaign from the source*. Retrieved April 15, 2023, from <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG190609122014296>
- Srimongkol, S., & Phra Kru Phisutthithammaphon. (2022). Public Participation in Solid Waste Management of Na or Subdistrict Municipality, Loei Province. *Journal of Integrated Social Sciences*, 2(5), 17-23.
- Strategy and Information for Provincial Development Group, Samut Prakan Provincial Office. (2023). *Samut Prakan Provincial Development Plan (2023–2027), revised version for fiscal year 2025*. Retrieved January 26, 2024, from <https://www.samutprakan.go.th/>
- Thongmee, N. (2023). Community solid waste management to promote clean province: A case study of Ban Pa Tung Ngam, Pa Sak Subdistrict Municipality, Mueang District, Lamphun Province. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 1(5), 45.